

מבט על, גיליון 668, 2 במארס 2015

התמודדות ישראל עם חזבאללה: בין לוחמה חשאית לגלויה

דודי סימן טוב ויורם שוייצר

באחרונה אירעו שני אירועים הקשורים במשפחת מוע'ניה. האחד היה ההתנקשות שיוחסה לישראל בגיהאד מוע'ניה ובפעילים בכירים של חזבאללה ואיראן, בכללם גנרל איראני ממשורות המהפכה, שאירעה ברמת הגולן. השני, היה פרסום ב'וושנינגטון פוסט', שלפיו ארצות הברית וישראל שיתפו פעולה בחיסולו של עימאד מוע'ניה, אביו של ג'יהאד, אשר היה ראש הזרוע הצבאית של חזבאללה. מאמר זה דן בדרכי ההתמודדות של ישראל עם חזבאללה, הנתמך על ידי האיראנים, ובוחן את ההשפעה של בחירת האסטרטגיה הישראלית להתמודדות עם האתגר בזירה הצפונית על תגובת חזבאללה.

על בסיס הדיווחים הגלויים, מטרת התקיפה שהתרחשה בגולן, הייתה פגיעה קשה בתשתית טרור, שהקים שם חזבאללה בתאום עם משמרות המהפכה, אשר הייתה בשלבים מתקדמים של התבססות. הכוח המותקף היה בין מארגניה של תשתית זו. מקורות זרים ייחסו לישראל את הפעולה ואנשי או"ם אף העידו, כי ראו מל"טים ישראלים חגים באזור האירוע. מספר פגזים שנורו בתגובה לפעולה מהשטח הסורי לעבר הר דב הובילו לתגובה ישראלית נגד כוחות צבא סוריה, שעוד נותרו ברמת הגולן. אולם התגובה המשמעותית יותר מצד חזבאללה מספר ימים מאוחר יותר, הייתה ירי מספר טילי נ.ט. לעבר שיירה של צה"ל בהר דב, שבגבול ישראל-לבנון שכתוצאה ממנו נהרגו שני חיילים ישראלים ונפצעו שבעה. למרות הפגיעה בחיילי צה"ל, ישראל בחרה להבליג וגם חזבאללה העביר מסרים דרך כוחות יוניפי"ל, כי הוא רואה את האירוע כסגור.

ההתנקשות בעימאד מוע'ניה, שאירעה ב-2008, הייתה סוג אחר של פעולה. לעימאד מוע'ניה יוחסה אחריות לפיגועים בולטים נגד ארצות הברית בלבנון (פגיעה בשגרירות האמריקנית בבירות והרג חיילי המרינס, חטיפות מטוסים והחזקת אזרחים כבני ערובה לזמן ממושך), לפגיעה במטרות ישראליות ויהודיות בארגנטינה, וכן לבניין כוחו של חזבאללה לאחר מלחמת לבנון השנייה. באחרונה פורסם, כי חיסולו בוצע לאחר מעקב ממושך, בשיתוף פעולה בין ה-CIA לבין המוסד הישראלי. ראשי חזבאללה הכריזו לא אחת, כי מותו יגרור תגובה כואבת נגד ישראל, אולם איום זה לא מומש, לנוכח כישלון של כמה ניסיונות לפגוע בנציגויות ונציגי ישראל בחו"ל, למעט הפיגוע שבוצע בבורגאס, בולגריה, ב-2012. חשיפת אחריותו הישירה של חזבאללה לפיגוע כפי שבאה לביטוי בבית משפט אף עלתה לו במחיר של הכללת הזרוע הצבאית של הארגון ברשימת ארגוני הטרור של האיחוד האירופי.

אופן הפגיעה במשפחת מוע'ניה, הבן והאב, מבליט אסטרטגיות ישראליות שונות להתמודדות עם ארגוני טרור. דרך אחת, שמומשה ברמת הגולן היא תקיפה המתבצעת מהאוויר, כמעט בגלוי. תקיפה כזו מתבצעת כשמזוהה איום מוחשי על ישראל או כשישראל מעוניינת להעביר מסר לצד השני, גם אם אינה נוטלת אחריות לתקיפה. הדרך השנייה, היא פגיעה בתשתיות ובראשי הטרור באופן חשאי מבלי להשאיר טביעות אצבע ישראליות. הפעילות החשאית משאירה לישראל וליריב מרחב הכחשה, או מאפשרת לו להימנע מתגובה, או להגיב באופן מוגבל, כדי למנוע הסלמה.

ההיגיון המרכזי של הלוחמה החשאית הוא, אפוא, שהיא משאירה מרחב הכחשה לשני הצדדים ומאפשרת לצד הנפגע שלא להגיב, בלי להיתפס בשל כך כ"חלש". ואמנם, חזבאללה, סוריה ואף איראן ניצלו בשנים האחרונות את מרחב ההכחשה הזה ולא הגיבו באופן ישיר לפעולות נגדן, אשר ייחסו לישראל. בין אלה נכללו תקיפות שבוצעו בחתימה, בעיקר בשטח סוריה, למניעת העברת אמל"ח מתקדם מסוריה לחזבאללה, ושלא נמצאה הוכחה ברורה לאחראי להם. לעומת זאת, פעולת הסיכול הממוקד ברמת הגולן באופן "רועש", הקשתה על חזבאללה לנצל את

מרחב הכחשה והוא "נאלץ" להגיב, כדי לשקם את הדימוי ההרתעתי שלו, גם אם משמעות התגובה, הייתה הסתכנות בהבערת הגיזרה. לכן, חזבאללה הגיב בדרך שהיא מבחינתו "לגיטימית" וניתנת להסבר, משום שדמתה לתקיפה שיוחסה לישראל ("טיל תמורת טיל", "סיוור מול סיוור") והיא התבצעה באזור נוח יחסית עבורו – שלגביו יש לארגון תביעה טריטוריאלית כלפי ישראל. בתגובתו ביקש חזבאללה להעביר מסר, כי יגיב בעתיד לפגיעה ישראלית בו גם בשטח סוריה, לרבות פגיעה בהעברות אמל"ח. אם היה בוחר בתגובה קיצונית אחרת, למשל, בחו"ל, היה עלול להסתכן בתגובה חריפה ואף בסנקציות נגדו מצד הקהילה הבינלאומית, במיוחד מצדן של מדינות אירופה, שמאז האירוע בבורגאס פחתה סובלנותן כלפי פעילותו וכל פיגוע של טרור בתחומן.

מוקדם עדיין להעריך מה תהיה השפעת הפעילות שבוצעה לאחרונה נגד התבססותה של תשתית חזבאללה ברמת הגולן: האם תעכב את פתיחתה של חזית פעילה של איראן וחזבאללה בגולן נגד ישראל, או שמא דווקא תדרבן את השלמתה והפעלתה של התשתית, כפי שיכול להשתמע מפתיחת ה"מערכה להשבת הגולן" שהחלה לאחרונה בהשתתפות כוחות חזבאללה, כוח קודס של משמרות המהפכה האיראניים והצבא הסורי, ואף נקראת על שם שנים עשר הנפגעים מהתקיפה הישראלית. חשוב לציין, כי למרות שחזבאללה וישראל החליטו, דה-פקטו, לסיים את ההתנגשות האלימה שהתלקחה ביניהן בעקבות התקיפה בגולן ותגובת הנגד של חזבאללה, לא ניתן לקבוע, כי גם איראן, עם או בלי חזבאללה, תגיב בעתיד על מנת לגבות מישראל מחיר כבד, כפי שאיימו בכירים במשמרות המהפכה. בכל מקרה, נראה, כי בהתמודדות עם חזבאללה ואיראן בזירה הצפונית ראוי להעדיף, במידת האפשר, את גישת הלוחמה החשאית בחתימה נמוכה, המאפשרת מרחב תמרון והכחשה לשני הצדדים, ובכך מצמצמת סיכוי להסלמה ולהתלקחותה עד לכדי מלחמה ששני הצדדים אינם מעוניינים בה.

ברור, כי המערכה האלימה בין ישראל לבין חזבאללה בלבנון, בסוריה ויתכן גם מחוץ למזרח התיכון, צפויה להימשך ואולי אף להסלים בשנה הקרובה, לנוכח ניסיונותיהן של סוריה ואיראן להרחיב את מרחב ההשפעה שלהן בדרום סוריה וברמת הגולן הסורית. הכרזת בכירים במשמרות המהפכה, שלפיה איראן תגיב על פעולת ישראל עלולה לבוא לידי ביטוי לא רק בתמיכתה בפעילות חזבאללה, אלא גם בניסיון לבצע פיגוע חו"ל, שכן ניכרת התנהלות מתואמת באופן מלא של איראן וחזבאללה כציר מגובש. המטרה של ישראל – ובשלב זה כנראה גם של חזבאללה ואיראן – היא לנהל את המאבק על ההשפעה מבלי להיגרר למלחמה. זאת, משום ש'הציר' חושש מפעולה ישראלית נגד משטר אסד – פעולה שאפשר שתביא לנפילתו. בנוסף, בראייתם, מלחמה נוספת בין ישראל לחזבאללה צפויה להיות הרסנית ביותר עבור לבנון, לאחר שעלה בידי חזבאללה להרחיב את השפעתו על מדיניות החוץ והביטחון של הממשלה הלבנונית ולשקם את מעמדו כימגן לבנון. מנגד, ישראל מעדיפה להתרחק מאירועי הטלטלה האזורית ומעדיפה להימנע מהידרדרות למלחמה מול חזבאללה בלבנון. לפיכך, ראוי לייצר מנגנוני הרגעה ובקרה, במעורבות מתווכים מערביים וערביים, שיסייעו למתן תגובות במקרה של פגיעה הדדית ומתיחות חריגה ולבלום גלישה למלחמה בלתי-רצויה עבור שני הצדדים.